

Рідна Школа

Ч. 3 (24)

ЧЕРВЕНЬ, 1958

Рік IV.



Студенти і викладачі першого року Курсів Українознавства УНО в Торонті.

Педагогічний курс

В допомогу вчителям Рідних Шкіл у переведенні навчальних та виховних програм наших шкіл у життя ОУП організує в днях від 7 до 19 липня ц. р. педагогічний курс. В програмі курсу— обговорення програм навчання і виховання з усіх предметів, що вивчаються у наших школах. Крім того дидактичні вказівки (правила, засоби, методи, закони навчання), система маркування письмових вправ та їх оцінка, адміністративні поради, зв'язок шкіл з ОУПК, співпраця із молодечими організаціями.

Великою трудністю у праці наших Рідних Шкіл є брак зуніфікування програм у практиці, надто велика розбіжність між запланованими програмами та фактичним станом навчання й виховання у школах. Багато учителів-практиків нарікають на нежиттєвість програм, з другого ж боку багато шкіл вчать без жодного плану і програми щодо класу у школах.

Виховна та навчальна діяльність — це розумна і свідомо дія людини. Вона

спрямована виключно на розвиток свідомості учнів. Тому учитель-виховник не може навчати та виховувати без усвідомленої мети, без обдумання плану своєї дії. Саме тут ОУП хоче допомогти учителям, улаштуваючи згаданий курс.

Організування рідного шкільництва все ще актуальне. Але поруч цього треба нам взятися вже за піднесення рівня Рідних Шкіл. Тому учительство, спонсори шкіл та ціле громадянство повинно б доложити зусиль, щоб на цьому курсі були всі діючі учителі Рідних Шкіл. Великі зусилля, що їх покладає Управа ОУПК при організації цього курсу, повинні б всі ми оцінити всебічною допомогою для відбуття його. Учителі, яким справді лежить на серці покращання навчального та виховного процесу, які здають собі справу з величезної ролі, що її виконують вони, здійснюючи ідеї Рідної Школи, поборють всі перешкоди й на курс прибудуть. Тож до побачення на курсі!

Мгр. М. Ухач

Курси Українознавства при філії УНО в Торонті

Може небагато громадян міста Торонта знає, що при філії УНО в Торонті започатковано Курси Українознавства.

Щоб заохотити батьків посилати дітей на курси, а саму молодь стати курсантами, хочемо коротко познайомити загал з нашою працею, програмою та однорічним успіхом.

Думку заснувати курси піддали самі учні Рідної Школи. Їх бажання ми взяли під розвагу, намітили план на 1957-1958 рр. та заангажували викладачів.

Головна ціль курсів, — виховати молодь на свідомих українців зі знанням української мови, літератури, історії, географії та мистецтва України.

Рівнож велику вагу покладено на релігійне виховання. З кожним днем ясніше нам, що навчати наших дітей читати і писати на рідній мові — замало. Щоб любити свій рідний наріз, зрозуміти його стремління та вести бо-

ротьбу за його майбутнє, треба глибоко пізнати його історію, літературу і культуру. Це й є наше завдання на курсах.

Як побічне заняття учні з власної ініціативи складають на кожний місяць стінну газетку. З приємністю стверджуємо, що газетку редагують радо і своє завдання виконують охоче.

Наприкінці року перевели ми іспити з усіх предметів як підсумок цілорічної праці і найкращі учні одержать нагороди. Це буде заохота до дальшого навчання в наступному році.

Торонто, червень 1958

П. С.: Зацікавлених справою курсів, як родичів так і молодь прохаємо інформуватись листово чи телефонічно на таку адресу:

Mrs. M. Uchach
697 Windermere Ave,
Toronto, Ont.
Tel.: RO 2-9642

Павло Савчук

Національне виховання

(Цикл лекцій)

"Прозріте, люди, день настає!"

Тарас Шевченко

I.

Тема "Національне виховання" — надзвичайно важлива. Її можна розглядати з різних позицій: національної, релігійної, політичної, філософської, історичної, педагогічної, психологічної, моральної, світоглядкової, соціальної, ідейної, ідеологічної, матеріальної, психофізичної, етнографічної тощо.

Ми розглядатимемо національне виховання з педагогічно-психологічного і релігійного боків, не оминаючи й інших чинників, коли вони будуть мати претенсію на втілення їх у наше твердження. Але основні шляхи нашого спрямування на висвітлення — це педагогічно-релігійна сторона, яка пройде шовковою ниткою по виховній канві, і має бути основою нашого викладу. Проблема національного виховання набрала в сучасну епоху надзвичайної потреби в суспільному бутті не лише нашої діаспори, але й усіх націй вільного світу. Тому свідомість невідкладної потреби змушує нас зформулювати деякі твердження, зв'язані з проблемою національного виховання.

Брак національного виховання в суспільстві, в світовому масштабі, негативно впливає на цілість національно-культурних і релігійно-духових проблем усіх націй світу. Мусимо ствердити, що розвиток модерної думки нашої доби примушує суспільство достосувати відповідне виховання молодого покоління до вимог часу. Всі нації перебувають в такій напруженій психічній ситуації, що геофізика змінює світ, перетворює духовість, потрясає буття суспільства. Для внормування психічної рівноваги людства, треба скерувати його на нормальний життєвий шлях; поставити на денний порядок національне виховання на базі християнської філософії і релігійного світогляду. Пошанувати національно-людське "я", поставивши його духовість вище матерії.

Тому стверджуємо, що такий надзвичайний стан психічної нерівноваги пояснюється тим, що в усіх ділянках нашого буття замало національного виховання. Більше того — моральні й релігійні чинники зводяться нанівець. Якщо ми це маємо на увазі відносно всіх націй світу, то не в меншій мірі це стосується й української національної спільноти. Сам факт відірвання від рідного ґрунту еміграційної спільноти негативно впливає на національне виховання. Звідси й внутрішня роздвоєність нашої світоглядкової духовости. Бо коли треба спільно підтримувати зростання духового потенціалу національної спільноти, то ці питання ніде не ставиться на порядок денний у загальній площині однозгідно про національне виховання. Наявність такого стану не тільки спричиняє критичну, але й загрозливу ситуацію нашого майбутнього.

Тому це дає нам право ствердити, що в даній ділянці — національного виховання — зроблено дуже мало; а як щось і зроблено, то поверхо, не з'ясовано до кінця значення національного виховання. Про ролі й значення національного виховання треба сказати, що воно являє собою *основний стрижень ідеології в суспільному й культурному житті народів.*

Національне виховання розвиває, поширює й поглиблює світогляд і філософічне думання. Ідеологію, яка має свої національні принципи позитивного характеру, особливо в розвитку національної духовности, треба підтримувати й застосовувати в життя спільноти. Одна з найпозитивніших світоглядових ідеологій, що корисно впливає на розвиток національного виховання — це християнство, що знайшло собі завершення в мільйонових масах різних національностей світу. Тому твердимо, що однією з найважливіших ідей сучасного буття — це *ідея національного виховання в християнському дусі.* Треба ствердити ще й те, що *правильне національне виховання є вершиною духової культури даної спільноти.* Найбільш зрілі нації завжди визначалися *вершком національного виховання.* Правда, негативним у нашій спільноті є те, що на тему національного виховання немає в нас основного підручника з педагогічними настановами, які базувалися б на досвідах відомих педагогів світової слави (Пестальоці, Амоса Каменського, Руссо, Дистервега, Дюї та інш.) і, що національне виховання не зайняло місця в школі як окрема викладова дисципліна.

Тому ми хочемо цю прогалину заповнити; подати цикл лекцій, які будуть складатися з основних тем національного виховання: родина, церква, школа (тут же й дошкільні садки), організації, видовиська (кіно, театр, телевізія), преса (книжки, журнали, часописи тощо), вулиця, товариство та ін. Всі ці лекції плянуємо подати протягом року. Лекції розраховані на ширше коло нашого суспільства, зокрема на родини, тому подаватимемо їх у доступній формі. Для виголошення наших лекцій ми обрали, як аудиторію, спеціально призначений для наших родин змістовний журнал "Рідна Школа". Лекції подаватимемо у стислому викладі, тому не претендуємо на їх остаточну вичерпність по відповідній темі.

США, травень 1958

Д-р Василь Луців

На дозвіллі у таборах...

1. ВСТУП:

(Замітки та спостереження на основі чужого і власного досвіду)

Літня спека до білого каменя розпікала великоміські кам'яниці, соняшніе проміння висотало всю вологість травників, а фабричні дими, порохи та чад, не давали змоги свобідно віддихати. Від спеки терпіли старі і малі. Особливе оті останні. Дітворі було важко і невиносимо.

Ось саме закінчено шкільне навчання, дозволя гук, а немає що зробити із собою. Багато, ба всі батьки, боліли над своєю дітворою, а проте мало хто рішався віддати свою дитину в літні табори чи оселі. Чомусь вагалися... Деякі з батьків навіть наводили прнчини, чому залишають дитину вдома, але оті докази аж ніяк не переконували. Ми твердимо, що дітвору обов'язково треба віддати у табори. Наші докази — докази педагогів та виховників такі:

- 1) Ваша дитина повинна бути здорова, загартована і випочата.
- 2) Літні табори призначають вашу розніжену дитину самостійно працювати.
- 3) Там, крім фізичного виховання, дбають про умислове і етичне виховання.
- 4) Літній табір це своєрідний, пляжний курс українознавства.
- 5) Послух, дисципліну і карність найкраще прищиплюють табори.
- 6) Перебування на лоні природи розвиває ініціативу та інтелігенцію.
- 7) Табори призначають до збірного життя — в майбутньому до громадської праці.

Це ще не все, що дає добрий вакаційний табір, але мабуть досить і тих взірців. Вдумайтесь, батьки, у ті слова і ще сьогодні вишліть дитину до одного з дитячих чи юнацьких таборів.

Не дивіться на економіку гроша, бо колись буде вдоволь гроша, але може не бути вашої власної дитини. Вона може відчужитися, засмилюватися і раз на завжди пропасти як для вас так і для всієї української спільноти.

2. ЯКІ ТАБОРИ НАЙКРАЩІ?

Всі українські вакаційні табори й оселі добрі. Багатий досвід і заслужену роботу ведуть від ряду літ пластові табори. Прекрасно зв'язуються зі своїх завдань молоді, але динамічні сумішні табори. Табори католицьких і православних парохій мають за собою роки муравлиної праці на нашому терені. Не сплять, а діють таборіві виховники інших організацій...

Як же тоді відповісти на те, котрі табори найкращі? — Відповідь легка і зрозуміла. Найкращий для вашої дитини такий табір, де:

- 1) Табір збудовано серед чудової природи, біля лісу та річки чи озера.
- 2) Управа подбала про добрих виховників і педагогів та має наладнану медичну обслугову і здорову та смачну кухню.
- 3) Де крім пляжового дозвілля, спортових гор та прогулянок і екскурсій заведено необхідну дисципліну.
- 4) Найкращі ще й ті табори, де дозвілля чергується з працею, тобто, де ваша дитина сама себе обслуговує й вчиться виконувати певні завдання-роботи, готуючись до самостійної праці в майбутньому.
- 5) А хіба ще найважливіше те, щоб вакаційний табір був допоміжним у навчанні українознавчих предметів і української культури зцілому.

Наведені точки нехай будуть отим критерієм, котрий допоможе батькам рішати в котрий табір післати свою дитину чи оєвентуально, які вимоги треба ставити таборівій управі. Безперечно, що кожна управа табору чи оселі дбає про те, щоб улаштувати табір і заняття в таборі якнайкраще, але допомога і жива співпраця батьків вельми побажани.

3) ПРО ЩО КОНЕЧНО ТРЕБА ПОДБАТИ У ВАКАЦІЙНОМУ ТАБОРІ?

Кожна таборова управа заздалегідь укладає свій власний плян праці в таборі. Кожна організація чи церква має свою власну, ясно скристалізовану мету і випробовану ідеологічну канву. Всі вони хочуть добра українській дитині, як теж дбають про те, щоб виховати собі наробок для доповнення майбутніх кадрів. А проте, як знаємо з власного досвіду, багате дечого важливого поминено, а то і призабуто. Думаю, що до речі буде пригадати деякі основні речі, про котрі не можна забувати ні одній організації чи парохії.

- 1) Основна річ, це добір відповідно вишколених кадрів для праці в таборі чи оселі.
- 2) Таборовим виховникам не можна змінятися в часі сезону, а треба вибутти до кінця на постах.
- 3) Не можна допускати для праці в таборі людей, котрі йдуть з метою власного відпочинку.
- 4) Перед відкриттям таборового сезону добре було б провести спільний для всіх виховників семінар, на котрому більш досвідчені виховники, педагоги і таборова та медична обслугову поділились би своїм досвідом.

- 5) Необхідно наперед приготувати кілька десятків найкращих книжок в українській мові для голосного і тихого читання.
- 6) Обов'язково скерувати в табір висилку дитячих і юнацьких журналів.
- 7) Знайти фонди (спонзори) і закупити для дітей, що зроблять найкращі поступки, подарки, як от фотоапарат, книжки, м'яч, тощо.
- 8) Наперед подбати про гостей, що мали б відвідати табір і виступити перед діворою чи молоддю (наші мистці, старшини визвольних змагань, улюблені дитячі педагоги тощо).

Цей перелік далеко не вичерпує всього, що необхідно приготувати для таборової праці, але все ж таки він може підказати якусь нову ідею, щось таке, чого не практикувано в попередніх роках.

4) ПРАЦЯ З МОЛОДДЮ В ТАБОРІ:

І ось таборове затишшя, що всю зиму і весну світло пусткою нараз ожило. Шатра чи домики або бараки наповнилися дитячим гамором, ліс долучив до пташиних пісень бадьорі дитячі пісні, в ставках чи річках не тільки риба але й дівора навипередки плюскає, пливе та стрибас...

Перший день в таборі має особливу вагу. Він вбивається в темку і залишає милий спомин — не раз на все життя, так же як і весь час перебування в таборі. Щоб оті спомини набрали особливої різькості, чару та принади, треба подбати, щоб:

1) Доложити всіх старань, щоб в перший же день зацікавити діворою чи молодь табором.

2) З місця усвідомити діворою, що їх ніхто до праці не буде змушувати, але будуть їх до цього привчати.

3) Прогулянки і туристичні екскурсії наперед пророблені, щераз передискусувати з діворою чи молоддю і понерувати справою так, буцімто вона виходить з їхньої ініціативи.

4) Обов'язково завести ранню руханку і спільно обговорити роди спортових гор в таборі (відбиванка, кошківка, стук-пук, теніс, плавання тощо) і визначити змагання поодиноких дружин чи партнерів.

5) Подати список вибраних книжок, схарактеризувати в кількох словах зміст книжки і з місця запитати, котра дитина прочитає ту чи іншу книжку та котрі книжки призначається для спільного, голосного читання.

6) Назначити вечорі спільної таборової вагри (добре в суботу чи неділю, тоді, як прийдуть батьки в гості) і на цей час відмітити відповідні імпрези, як самої дівори так і виховників чи запрошених гостей (нпр. виступ одного чи кількох артистів, гутірка з панотцем на цікаву етично-моральну християнську тему, жива розповідь учасника наших визвольних змагань першої чи другої світової війни та інше).

7) Запровадити ряд "українознавчих" ігор, забав та відгадуванок як ось: "Хто автор цієї книжки? (подати заголовок); Відчитати цитату з книжки: Яка назва твору та автора?; (Подати деталь з життя наших визначних історичних постатей і спитати): Хто так поступив, таке зробив, чи так виглядав? Таких і їм подібних ігор можна ввести силу-силенну. Вони зацікавлюють молодь і допомагають їм пізнати, вивчити і зглибити те, на що не завжди знайдеться час у Рідній Школі.

8) В усьому мати на увазі вік дітей і розробляти працю після відповідного пляну.

5) ДИТЯЧА ЧИ ЮНАЦЬКА ІНІЦІАТИВА У ТАБОРІ:

Буває, що з першої хвилини приїзду в табір один чи другий "мамин мазунчик" чи "батьків пестій" починає вередувати і обурюватися. Здавалось би, що це дрібна річ, але вона псує загальну гармонію і задалегіть приготований плян виховників, тому з місця треба з тим уміло боротися. Перш за все треба устанавити непожитну дисципліну і то встанавити самими таборовиками-дітьми. По впровадженні дисципліни треба наштотхнути молодь на її власні ініціативні думки:

Як згадано вже, допустити дівчурі до власного планування праці і дозвілля. Для взірця підкажемо таке — спільні марші, спортові змагання, прибирання постелі, миття посуду, вдержування порядку, допомога в кухні чи де інде, ведення таборового щоденника, альбому, записування і вичучування нових (особливе технічних чи рідко подибуваних) українських слів, індивідуальне і спільне читання та переповідання прочитаного, вигадування нових "українознавчих" гор та інше.

Особливо треба звернути увагу на ігри, котрі діти дуже люблять. Нехай вони все самі ініціюють, а виховники хай тільки підказують або спрямовують на властиве русло. Інший важливий і легкий засіб навчання, це оповідання дітьми знамих казок, споминів чи оповідань. Це важливе тому, бо наші діти здебільша не вміють по українському думати і будувати добрих речень. При цьому теж збагачується словництво і діти щось учаться — це вже в залежності від казки чи оповідання. Дитяча ініціатива повинна мати місце скрізь — в маршах, на річці, при праці, в науці, на спортовому майдані чи де б воно не було. Така метода дуже швидко себе оправдає і те, що доводилось би виховникам "форсувати", діти миттю підхоплять і прекрасно виконають.

6) ЗАКІНЧЕННЯ:

Ряд поданих думок мав на меті:

- 1) Заохотити батьків обов'язково висилати їхню дівчурі в табори.
- 2) Вказати, що таборове життя дає дитині користь зосібна і всім укупі.
- 3) Зреасумувати те, що роблять в інших таборах і піддати управі таборів деякі нові думки відносно успішнішої праці.
- 4) Вказати на деякі недоліки нашої рідношкільної дівчурі, котрі зовсім добре можна вирівняти в таборах.
- 5) Кинуті нашим виховникам і педагогам виклик до дискусії над таборовими питаннями в пресі, а тим самим спопуляризувати і поширити ідею таборування на найширші кола громадянства, особливо батьків.

Безперечно, що час перебування в таборах короткий, але він вповні вистачає на те, щоб навчити молодь говорити поправнішою українською мовою, запізнати її з українською культурою та деякими науковими питаннями, навчити її дисципліни, етики, дружби, праці та інше.

Маршування, спорт і праця на свіжому повітрі, на лоні природи загартує дівчурі, укріпить її сили та надихає здоров'ям.

Перебування в гурті з дітьми інших шкіл, дільниць чи може місцевостей з'єднає дівчурі, збудить між ними дружбу і любов.

Діточа самодіяльність та мистецькі виступи привчать їх до майбутньої громадської праці.

Все це разом взяте, щераз стверджує, що український батько таки повинен віддати дитину од одного з наших вакаційних таборів чи осель.

Торонто, червень 1958

Гадей Залеський

Живе слово, як виховний засіб

*"Слово — полова,
Але огонь в одежі слова —
Безсмертна чудотворна фея,
Правдива іскра Прометей."*

(І. Франко — "Лісова іділля")

Стародавні римляни говорили, що слова зворушують, настроюють слухачів, а приклади тягнуть до діла. Але історія нас учить, що й слова

тягнуть до діла, очевидно, слова сильні, палкі, що слухачів електризують, поривають до чогось. Петро з Амієн палкими словами поривав вірних до боротьби з невірними за визволення Святої Землі. Наполеон в Єгипті під пірамідами палкою промовою кинув полки до перемоги над арабами. Мелхиседек Значко-Яворський промовою закликав повстанців-гайдамаків до боротьби з гнобителями. Ціцерон різкими словами бив Катіліну й відкривав сенаторам очі на його антидержавні потягнення. Гітлер, що мав на першому зібранні кілька осіб, згодом стягнув тисячі своїми палкими промовами — і вкінці захопив владу. В першому році моїх студій у львівському університеті почалася друга фаза боротьби за український університет. Це була чинна боротьба, якої першим виявом була т. зв. "Фіялкіяда" (чинне зневаження ректора Фіялки). Перед цією подією і по ній часто вдібувалися наради в академічному товаристві "Академічна Громада", з тих нарад донині — більше ніж півсторіччя — тримаються моєї пам'яті палкіші промови пок. М. Січинського і Лева Ганкевича. Січинський промовляв незвичайно різко, неначе вдаряв молотом об скелю, поривав на барикади. Ганкевич з іншим відтінком голосу, лагіднішим тоном вдирався в глиб серця. Обидва промовці електризували слухачів. Такі промови лишаються надовго в пам'яті, і тільки такі поривають до чину.

Ось тепер треба б нам таких промовців для української молоді в Канаді. Уявляю собі що на святі з нагоди Крут чи смерти Чупринки чи іншої подібної річниці, вогненна 15-20 хвилинна промова, виголошена в подібному тоні деклямація і відспівання "Не пора, не пора", залишили б сильніше враження у приявних, ніж кількогадинна академія з тузенем різних точок, що звичайно не мають нічого спільного з даним святкуванням.

На кого полум'яна промова не зробить враження, кого вона не запалить святим вогнем любови до батьківщини, то не сподіваймось, щоб те зробили довгі і нудні доповіді, хоч би й найкращого змісту.

— Де ж нам взяти тих промовців?

Було б дуже сумно з нашою спільнотою, коли б у СУМ-і, МУН-і, ОДУМ-і, Пласті чи в іншому молодечому товаристві не знайшлося бодай кілька одиниць, що могли б плекати красномовство. Щоправда, промовці, як і всякі мистці, родяться, але й виховуються дорогою вправ. Ціцерон довгий час уживав красномовства в Греції. А знаємо як довго працював над собою Демостен. Пригадую собі, як стрийська філія "Просвіти" улаштовувала змагання читалень у виголошуванні коротких доповідей на різні теми. На тих змаганнях виступають молоді члени читалень, а комісія оцінювала їхні доповіді. А це можна б і тут у нас завести. Ось, приміром, вибрати кілька осіб з молодечих різних організацій, щоб приготували собі промови на яесь національне свято. Комісія, вислухавши промови, найкращого, найпалкішого промовця пускає на залю. І це буде захоотою для інших працювати над собою, щоб також при найближчій нагоді, дістатися на залю в ролі промовця. Тут треба класти головну вагу не на скількість слів, бо не довгі промови запалюють слухачів, але короткі, полум'яні.

Якщо хочемо перевиховувати тутешню молодь, розбуджувати в ній національну свідомість і плекати в ній тугу за чимось великим у тій національно індиферентній, розбавленій молоді, то, думаю, що це можна осягнути хіба тільки при допомозі палкого, правдиво живого слова, що

"вогнем живущим буха", що електризує слухачів і лише неповторне враження.

*"О якби мову (пісню) вдать палку, вітхненну,
Що мільйони порива з собою,
Окрилює, веде на путь спасенну!"*

(І. Франко — "Мойсей")

Подібно і в церкві — не поважна догматична проповідь захоплює вірних, а вогненне слово з відгомонам моментів дня, що сльози й зідхан-ня викликає у вірних.

1895 р. була в Золочеві місія, що її влаштувала українська церква. Місію провадили ОО. Василяни, між якими був тоді ще молодий А. Шептицький і Ортинський, майбутній єпископ в Америці. Проповіді Шептицького, виголошені спокійно, настроювали вірних поважно, молитовно, а палкі, вогненні проповіді Ортинського — дослівно запалюва-ли вірних і притягали навіть чужих. Раз прийшов навіть рабін з кагалом і, ставши оподалік проповідальниці, прислухувався до проповіді Кир Ор-тинського.

Люди, захоплені такими промовами чи проповідями, діляться своїми враженнями з іншими й так передають свій ентузіазм і тим, що не чули тих промов.

І в школі палке слово робить чари. Пишуть, що М. Костомарів так цікаво, живо й палко викладав в університеті, що по скінченні викладу, по відході професора, ще якийсь час студенти непорушно сиділи, зачаро-вані його словом.

Слово і меч — це зброя: одне в устах промовця, а друге — в руках лицаря.

Торонто, травень 1958

Т. Горохович

Кінець шкільного року у Рідних Школах

Учні у всіх школах радіють кінцем шкільного року. Приносить він їм не тільки звільнення від обов'язку, але й приємність одержання свідоц-тва, переходу до старшої класи. Винятками бувають діти, що не заслу-жили на це! Учні наших Рідних Шкіл радіють з нагоди закінчення шкіль-ного року переважно тим, що воно приносить їм зменшення обов'язків. Якщо йде про свідоцтва, вони їх "переживають" менше. Через поблажли-ве трактування навчання у наших школах серед старших у багатьох ді-тей нема розбудженої амбіції щодо успішності у засвоєнні знання про Україну. Крім того у цій справі роблять велику помилку також і вчителі. Всі учні — заслужено чи ні — одержують свідоцтва з добрими оцінками, мовляв, це заохота до відвідування школи в черговому році. Таким трак-туванням справи робимо злу прислугу не тільки школам, самим дітям, але й справі української освіти серед молодого покоління. Багато дітей, кінчаючи Рідні Школи з добрими успіхами на свідоцтві, заледве вміють читати та сяк-так грамотно писати. Через це витворюється оте легко-важне відношення до рідно-шкільного навчання у дітей та в батьків.

Розважмо цю справу, учителі! Не обнижуймо вимог до учнів, оціню-

ючи їх успіхи в науці. Даваймо заслужені оцінки. Кожна нормальна дитина любить змагатись. Тому приємність в тому, щоб одержати добре свідоцтво як нагороду за труди, а поблажливе трактування неуспіхів не тільки деморалізує, але й не дає найменшого вдоволення. При оцінках берім до уваги не тільки успіхи, що їх має учень завдяки здібностям, але і його зусилля, пильність та охоту виконувати завдання. Все це важливе у формуванні характеру дитини. Учням, що мають незадовільні успіхи, давати принайменше т. зв. поправки, якщо не залишати для повторення класи.

Не весь загаль українських громадян ставиться з відповідною повагою до навчання в Рідних Школах. Деякі батьки мають надто великі амбіції, аби їхні діти були першими учнями у державних школах, в той же самий час легковажать навчання в українській школі, мовляв, державна школа дає освіту, забезпечить фахом, а без українознавства можна обійтись. Це правда, що професія велика справа. Але чи не більшим є духовий виряд дитини, її світогляд, характер, відношення до батьків, свого народу та церкви? При добрій організації часу наші діти можуть успішно навчатися у двох школах. Батьки повинні б не тільки посилати дітей до Рідних Шкіл, але тісно з ними співпрацювати. Треба тримати живий контакт із учителями, брати участь у житті Рідних Шкіл, шанувати їх працю.

Закінчення шкільного року у державних школах пов'язане із улаштуванням т. зв. "парті" у ресторанах, "пікніками" та прогульками. Наші школи поведуть дітей до церкви, відбудуть святочні збірки учнів при чаю з малою програмою та з роздачею свідоцтва. Гарними відрухами в напрямі рідного шкільництва є пожертви деяких громадян (п. С. Віндик \$100.00) певних сум на нагороди для найкращих учнів. Це не тільки заохота для дітей, але й доказ, що громадянство бере участь у праці шкіл, це власне оте пов'язання виховання із громадською думкою. Треба аби якнайбільше таких нагород наші діти діставали за свої успіхи, треба аби оцінка української освіти набувала якнайбільше популярности та признання.

Торонто, червень 1958



Михайло Кушнір

Найтяжчі роки дитини

Могло б видаватися, що не варто писати на тему дозрівання. Аджеж кожна людина зустрічається з цією проблемою не один раз протягом свого життя. Кожна людина відчула на собі його "смак", чи в ролі чинного підмету, чи то в ролі "жертвовного козла" своїх або чужих дітей. Не для кого не новина, що в роках дозрівання діти тяжкі до ведення, дражливі, їхня поведінка повна суперечностей. Усе, що перечитуємо або чуємо з ділянки цих проблем, видається нам так добре відомим, що зупинятися над цим, як загально думается, була б зайва витрата часу. А тим часом життя виявляє щось інше й саме треба тільки приглянутися до життя, щоб переконатися, який довгий шлях від "знання" — до застосовування його в конкретному випадку.

В рямцях цього "знання" про період дозрівання немає сумніву, що підложжям психічних змін, які виникають у цьому часі, є зміни органічні, соматичні, щільно пов'язані з статевим дозріванням. Але звернімся до життя. Мати кільканадцятилітньої дочки, коли її запитали, чи її дівчинка розвинена, відповіла: "Не знаю, я соромилася про це її запитати". Що можна, не вглиблюючися в' подробиці, сказати про цей факт? Між матір'ю і дочкою є стіна чужості. Дитина не має в особі, що повинна бути їй найближчою, жодного опертя в цьому найтяжчому для неї періоді. Хто більше від матері є зобов'язаний ввести дитину в світ нових дізнань і переживань? Що з того, що мати "знає", коли вона активно не витягає з цього знання висновків?

В періоді дозрівання деякі залози внутрішнього виділювання — до того часу нечинні — починають діяти. До них належать у першу чергу статеві залози. Ця зміна відбувається радше в революційному ніж у еволюційному темпі, спричиняючи захитання рівноваги організму. Статеве дозрівання (з яким щільно в'яжеться психічне дозрівання, але воно не мусить співвиявлятися в цьому самому часі) — не є рівнозначне з усвідомленням собі статевих переживань. Впродовж деякого часу збудники, які в дальшій розвитковій фазі викликають типову статеву реакцію, покищо спричинять заступну реакцію, наприклад: засоромлення, сміх і т.п. Водночас вони вплинуть на пробудження цікавості до статевого питання — звідсіль "таємниці", шептані на ухо. З бігом часу, повільно, доходить до усвідомлення переживань цього типу і це назагал "від нутра" (не йдеться про сексуальне усвідомлення, але про усвідомлення собі переживань цього змісту): шляхом якогонебудь сну сексуального змісту, асоціацій з еротичним образом, маріння... Дитина займає супроти них напереміну то позитивну поставу, то негативну. Вона є водночас притягана й відпихана. Вона щораз рідше реагує негативно, але покищо її мучить двоїстість її переживань. І в цьому змученні треба їй допомогти, а допомогти можна тільки в випадку повного зрозуміння психіки дозріваючого.

Батьки роблять часто ту помилку, що не пристосовуються до цих психічних перемін і не можуть зрозуміти відчуження дитини. А є багато

причин цього відчуження. Перш усього соромливий характер статевих дізнань. Є це справи так нові для дитини, а так старшими специфічно й часто невластиво закривані, що дитина воліє звернутися з ними до ровесника. Бо вона може сподіватися, що від ровесника почує "правду", а від батьків — вона має не один раз право так припускати — почує кілька слів "на відчіпне", якщо взагалі не довідається, що на "такі справи" має ще час. Статеве усвідомлення ставить водночас дитині взаємний стосунок батьків у новому освітленні. Дитина реагує відразу і соромом, переживає своєрідну трагедію, — а власне до батьків як спричинників цієї трагедії, не знаходить стежки. На жаль, не так рідко буває й таке, що батьки є замало дискретні в своїх інтимних зносинах і відгомони цих справ доходять до ушей дитини. (Пригадаймо собі, що молодь у періоді дозрівання займає двоїсту поставу до статевих проблем, з перевагою негативної постави в першій фазі дозрівання). Як тоді дитина мусить реагувати на своє оточення, як може йому довіряти та його любити? Коли в цьому останньому прикладі йдеться про збереження якнайдалше посуненої особистої дискреції (проблема відповідного розміщення в помешканні є тут незвичайно важною справою), — то в усіх проблемах сексуального типу праця починається від властивого, позбавленого неприродної соромливості та згідного з правдою (без казок про бузька!) усвідомлення. Від способу усвідомлення дитини залежить майже цілковито те, чи вона зможе звернутися до батьків із кожним запитанням і з кожною журбою.

В наведеному (автентичному й взятому з життя) прикладі мати "соромиться" спитати — можна погратулювати їй зацікавлення своєю дочкою, бо чи про певні речі треба аж питати, щоб про них знати? В якій атмосфері живуть люди, що соромляться найбільш природних справ? Як їх діти без шкоди й конфліктів можуть вийти з хаосу проблем, накинутих їм періодом дозрівання, чим озброєні підуть у життя?

У відношенні до всіх цих проблем обов'язує максимальна дискреція і такт у діянні. Не може бути тут і мови про якенебудь вторгнення в таємниці. До таких "табу" зачисляють щоденники молоді. Та однак небагато з-посеред батьків придержуються точно цієї міри. На цьому тлі можуть постати прикрі непорозуміння, а деколи навіть гвалтовні вчинки, як наприклад демонстративне (і на загал театральне) намагання покінчити самовбивством. Тлумачення, що з допомогою щоденника можна познайомитися з переживаннями й почуваннями дитини та таким чином охоронити її, — коли зайде цього потреба — від небезпеки, являє собою чистий абсурд. Щоденник можна тільки з великою обережністю вважати за автентичний матеріал, хоча його автор здебільшого переконаний в цілковитій його щирості. І можливо, що суб'єктивно воно навіть так і є. А втім молодь, що дозріває, сама не здає собі справи зі становища, яке займає (чи пак, яке повинна зайняти) супроти проблем, що на неї насуваються, а з другого боку її турбують суперечності й вона перекидається з одної крайності в іншу. Але про це пізніше. Щоб здобути довір'я, яке дає ключ до переживань і почувань дитини, треба вперто працювати від перших місяців її життя. А оце основи довір'я: завжди справджувати покладані на нас надії та сподівання, завжди бути згідним із правдою, не впихатися силоміць в справи, в які не вводить нас дитина, не робити

вчинків, яких ми не могли б виявити. Але дуже легко втратити довір'я — необачне заглядання до щоденника чи кореспонденції є цього найліпшим прикладом. Ці факти належать безсумнівно до тих, які ми не хотіли б виявити. Дивно тільки, що кожний дорослий вважає постулат дискреції в відношенні до своєї особи обов'язковим без ніяких застережень, але не визнає його у відношенні до дитини, яка починає формувати свій характер.

Батьки деколи спеціально "висліджують" еротизм молоді, що саме в цьому періоді пробуджується, й головню тому заглядають до щоденників своїх дітей. Неприродно буйний еротизм молоді безумовно в великій мірі зв'язаний з виховними похибками, а на загал виникає в пізнішій фазі, фазі доростання. В періоді дозрівання, на тлі усвідомлення статевого життя, хоча виникає проблема "любови", але вона виявляється в позаеротичних категоріях. У відношенні до "вибраної" особи — дитина придушє статево пожадання, а спрямовує його деінде. Вона "адорує" когось без уваги на стать чи вік, вона намагається наблизитися до свого "ідеалу" — або, власне, воліє уникнути всяких із ним контактів. Адорвану особу не тільки звеличується, але хочеться її наслідувати, а вслід за тим, вона мусить бути зовсім незаплямована. Всі пожадання вважані "невластивими", думки цього типу, цікавість у цьому напрямі — деколи в дуже драстичній формі є спрямовані кудинебудь, але вони не можуть навіть дйткнутися вибраної особи. Цей стан дуже добре характеризує В. Вересаєв у своїх "Споминах". Як кільканадцятилітній хлопець, він закохується рівночасно в трьох сестер. Він пише: "Я був розбещений в уяві, на вулиці я жадібно спостерігав гарних жінок. Цілий цей каламутний духовий потік перепливав поза образом трьох укоханих дівчат і ні одна крапля їх не обризкала. Чим більше бруду громадилося в душі, тим чистіші й більш одуховлені були мої до них почування". Цей "каламутний духовий потік" є чимсь природним, а замість його розгребувати, краще допомогти дитині обрати якусь позитивну ціль, найліпше в суспільному аспекті, й спрямовувати її зусилля в напрямі досягнення цієї цілі.

Звичайно з великою прикрістю говориться про чимраз збільшувану нечемність дітей, що переживають цей період. Йдеться тут головню про зарозумілість, впертість, завзятість, врешті про непогамованість і вибуховість. Водночас турбує нас незрозуміла (позірно) хиткість чуттєвих настроїв та скритність. Які є цього причини?

Швидкі зміни в організмі постачають дитині багато дотепер незаних соматичних дізнань та спричиняють неясні сатни, хиткі почування неспрецизованого змісту. Це викликає охоту пізнати й досліджувати самого себе. Тенденції до самопізнання товаришить нехить звирятися старшим через побоювання, що вони їх висміють. Водночас дитина не потрапить сама себе зрозуміти, не може вибresti з хаосу змінливих почувань і прагнень. Врешті вона доходить до висновку, що внутрішні, психічні переживання не можна нікому так передати, щоб це відповідало дійсності. Виникає почуття осамітнення, ізоляції, дитина піддається думці про незрозуміння оточення, про власну відрубність і оригінальність.

(Далі буде)

Батьки і діти

(Цикл-декалог українським батькам поза межами батьківщини)

1) Виховання дитини найважливіший обов'язок перед Богом і народом

Виховання дітей — це наша найважча і найвідповідальніша справа перед Богом і українським народом. Наша народня мудрість зуміла, важливість і труднощі виховання дитини, вмістити у змістовній приказці: "Дітей ховати — камінь глодати". Виховання дітей це найважче завдання, але воно одночас величне й далекосяжне у своїх наслідках. Тому йому присвячують свою увагу найбільші люди світу. Його прославив у своїх творах про материнство наш геній Тарас Шевченко з такою силою й патосом, які він добував із себе тільки в хвилинах найвищого піднесення.

Добре виховання дітей — це запорука зростання й поступу людських спільнот і втілення Божого царства на землі. Добре зорганізована виховна праця дає виховникові велике вдовolenня, а дітям скарб, що йому немає рівного на всій землі з усіма її багатствами. Навіть життя Божественного Спасителя дає нам прегарні докази розуміння великої ваги й достойности виховного звання. Христос дозволив своїм учням називати себе ім'ям Равві, тобто ім'ям Учителя.

Аж дивно, що про цю найважливішу справу так мало, а інколи не поважно, говорять і пишуть по цей бік океану. Країни, що гордяться найбільшим досягненням сучасної техніки, не розв'язали й досі проблеми виховання дітей і молоді. Та й ті наші люди, які ще відносно недавно приїхали з Європи, не дуже цікавляться цією справою. Вони витрачають дуже багато енергії на безплідні політичні балачки, провадять палкі дискусії про атомову бомбу й партійні програми, а не цікавляться вихованням дітей і молоді. Проречистим доказом цього є те, що в першому році "Учительське Слово" мало аж 27 передплатників на сотні наших культурних установ і організацій. На сотні тисяч нашого громадянства на західній півкулі. Аж лячно подумати. Невже ж тільки така мала горстка людей цікавилася в першому році появою і змістом виховно-методичного журналу?... Таж це найкращий доказ, що західній світ котиться в моральну прірву, а українська родина опинилася перед цією страшною загрозою і навіть не думає про вихід. Цікаво, як українська родина прийме свій новий журнал "Рідну Школу", який таки їм призначений?

Справа виховання молоді по цей бік океану виглядає сумно. А вже просто моторошно стає, коли читаєш про молодь Америки. Щоправда, дедалі частіше починають писати на цю тему часописи й журнали, вряди-годи преса б'є на сполох і закликає рятувати zagrożену душу нашої молоді. Але всіх тих статей і закликів смішно мало. Порівняйте тільки зміст наших газет, і переконаєтесь, що тут немає переборщення. Так і видно, що для нашого громадянства це справа нецікава. Воно займається всім іншим, тільки не тим, що мусіло б бути для нього найважливішим. Нині всі наші зусилля спрямовані на те, щоб доробитися майна, і йдуть за рахунок того, що найважливіше. Переставивши шаблі в драбині вартостей, ми на перше місце поставили те, що мусіло б бути на другому

пляні. Закорінився в нас звичай легковажно трактувати справи, зв'язані з вихованням дітей, хоч це справи найважливіші.

Застосування невідповідних виховних методів і засобів, незнання дитячої психіки, недоцінювання тонкості дитячих почувань, особливо поганий приклад у щоденній поведінці батьків і старших — ось згрубша накреслений стан виховної праці сьогодні. Батьки й старше громадянство, розпалені партійною гризною, ганяючись за грошем і матеріяльними благами, забули про найважливішу мету, заради якої пішли на чужину: урятувати своїх дітей для України. Дбаючи про матеріяльні вигоди для дітей, забули батьки про їхні душі.

Мудрому глядачеві, що з боку приглядається до тієї нашої нерозберихи на чужині, напрошується порівняння з кораблем, що зазнає аварії, на якому наші партійно-політичні й віроісповідні групи скидаються на подорожніх, що б'ються за кращі місця тоді, коли корабель потапає. Від часу до часу тільки знайдеться хтось, що кидає страшні запитання: Для кого ж тоді ми будуємо церкви й народні доми, засновуємо різні організації й товариства, друкуємо книжки й журнали? Хто ж буде читати ті наші газети й книжки, коли наша молодь по цей бік океану вже часто не читає й не говорить по-українському? Хто ж буде ходити до збудованих нами церков і установ, коли наша молодь відчужується від батьків, а інколи вже й соромиться їх? До болю хочеться іноді кричати: Схаменіться, люди, подумайте, що робите! Адже, як не збережете українського духа в своїх дітей, то стануть швидко непотрібні нам усі наші культурні надбання.

З Божої волі й силою природнього закону першими й найвідповідальнішими виховниками дитини є батьки, головно мати. Вони мають *влити в серце своєї дитини велику і святу любов до Бога, української Церкви, рідного народу й усього, що гарне й величне*. Їхній обов'язок — розбудити в дітей страх і огиду до всього, що погане, нечесне й підле. Батьки покликані до дуже важкого й відповідального завдання: до виховання дітей. Родина завжди залишиться найприроднішим полем виховання дітей.

Є народи, навіть дуже численні, що в них культура дуже високо розвинена, а все ж вони не можуть ніяк знайти певної лінії, щоб оформити своє державне життя, життя ладу й порядку. У тому їхні змагання до державного життя раз-у-раз заломлюються. Яка ж цьому причина? Причина цього — невідповідно виховане суспільство від його наймолодшої верстви, цебто від дітей і молоді почавши. Молодь невихована в конструктивному дусі, спертому на здорових принципах, не довершить ніколи великих діл. Така молодь у рішальних для народу хвилинах піде за шкідливими гаслами на шкоду власному народові й батьківщині.

Тому батькам не слід забувати, що виховання дітей і молоді — це їхнє найважливіше завдання на еміграції. Очі рідного краю звернені на них і їхніх дітей. Треба завжди пам'ятати стару правду, *що яка молодь — таке й майбутнє народу*. Виховуючи своїх дітей, не забуваймо слів О. Ольжича:

*"Захочем і будем. В людині, затам,
Лежить невідгадана сила.
Зрослась небезпека з відважним життям,
Як з тілом смертельного крила"*.

Курітиба, Бразилія, 1958.

Дитячі заробітки

(Дискусійне)

Канада, між іншим, відрізняється від інших європейських країн, а зокрема від України тим, що тут навіть дівчора має змогу заробляти і отримувати гроші за свою працю. Мало що не кожній вулиці канадійських міст малі 8-9-літні хлопці розносять газети, стрижуть і косять траву на весні, поливають водою травники літом, а восени згрібають листя. За ці і їм подібні послуги діти отримують гроші на основі своєрідного договору про працю і плату. Таким чином дуже часто тутешня дівчора отримують гроші і змалку привчається ними розпоряджатися.

Кожний важливий факт, кожна помітніша подія має позитивний або негативний вплив на виховання дитини. Нема сумніву, що заробітничання дітей являє собою такий важливий факт. Питання тільки, який вплив воно має на дитячу душу, на її виховання.

У цій справі нема згоди поміж батьками і виховниками. Одні думають, що заробітки дітей є позитивне явище у вихованні, інші кажуть навпаки. Де ж правда?

Як це звичайно буває ті й інші мають частину правди, але водночас ті й інші помиляються, коли думають, що їхнє становище єдино правильне. Правда є по середині. Заробітки дітей мають свої світла і тіні.

Що промовляє за заробітками дітей? Перш за все те, що вони рано привчаються до праці, дістають показову лекцію, що гріш є рівноважник праці, іноді важкої праці. Коли, наприклад, 9-тилітній хлопчина мусить вставати щодня, не зважаючи на погоду, о шостій годині ранку, щоб рознести газети, — він помалу починає розуміти, що привілей і приємність здобуття гроша пов'язані з невгодами і важкою працею. Таке розуміння вартості гроша має велике виховне значення. Коли б батьки прищиплювали його у свій час і правильним способом, то чимало молоді уникнуло б багатьох турбот і упадків.

Крім вивчення вартості гроша, заробітки привчають дитину вже дуже рано до плянового витрачання грошей: до видавання гроша на різні корисні і потрібні речі. Дитина бачить, що гріш — то велика сила і що вміння орудувати нею іноді важить стільки ж, як і вміння жити. Звідсіль один тільки крок до розумної ощадности, що була завжди однією з важливих прикмет доброго виховання.

Противники дитячих заробітків висувають такі аргументи: Рання праця, навіть така, здавалося б, невинна як розношення газет, шкодить фізичному розвиткові дитини, забирає її час, потрібний на відпочинок і сон, робить її нервовою і таким чином внеможливорює її нормальну працю у школі. Дитячий вік — це вік невеличкої праці у школі і дома — переплетеної забавою і розвагами. Наставляти дитину на заробітки — це те саме, що й псувати основний порядок, що керує людським життям.

Крім того, ніхто відповідальний не дозволить дитині бавитися огнеспальним порохом або іншим небезпечним знаряддям, бо дитина не розуміє їхньої притичної сили, не здає собі справи з їхніх небезпек. Гріш є також потугою, іноді страшною силою, до загнущання якої треба немалої

сили волі і характеру. Одного й другого дитина не має і годі дивуватись, коли вона підпорядковується владі гроша.

Висліди цього підкорення з правила небажані і з педагогічного погляду шкідливі. Першим його ступнем є довільне витрачання гроша на всякі дурниці і всяку непотріб. Дитина з легкої руки видає "свій" гріш на зайві забавки, солодощі, морально шкідливу літературу тощо. Ця економічна "самостійність" веде згодом до незалежності від батька й матері. Зразу в грошових справах, а далі у всіх інших, що тоді мають рішальне значення для фізичного і духового росту дитини.

Як бачимо, критичне ставлення до дитячих заробітків має в основному рацію, і тому батьки, поки погодяться на якунебудь заробітну працю своїх дітей, повинні добре передумати зауваження проти неї. Зміркувавши їх, вони можуть дозволити дитині заробити якісь центи під такими умовами:

1. Коли праця не триває довго, не є важка, не забирає в дитини потрібного відпочинку, сну чи часу, потрібного на забаву і шкільну науку.

2. Коли діти віддадуть усі зароблені гроші мамі чи батькові і тільки за їхньою згодою можуть їх витратити.

3. Коли постійно відкладають зароблені гроші на ощадностеве conto у своїй Кредитовій Спілці і таким чином приучуються до ощадності і передбачливості.

Як кожна людська справа, — так і дитячі заробітки мають свої правий і лівий боки. Батьки мають обов'язок подбати, щоб з кожної нагоди витягнути відповідну науку, що зумовляла б всебічний розвиток фізичних і духових сил їхніх дітей.

Торонто, червень 1958

СПРОСТОВАННЯ ПОМИЛОК:

У списку книгарень, поданих на 3-ій сторінці обкладинки, виданої ОУПК книжечки п. з. "Що повинна прочитати кожна українська дитина", пропущено через недогляд друкарні назву книгарні "БАЗАР" у Монреалі, Кве. (3673 St. Lawrence Blvd.).

Спростовання це поміщуємо як рекомпензату за помилку.

Управа Об'єднання Українських Педагогів Канади

В 2 (23) числі "Рідної Школи" вкралися деякі технічні помилки при ломці числа. А саме коректор перечив прізвища деяких авторів. Перш за все не відмічено, що стаття "Любіть усіх ді-

тей однаковою любов'ю" належить перу нашого постійного співпрацівника з Бразилії, педагога Івана Боднарюка. Він віддав до нашої розпорядимості цілий цикл цікавих статтів — Декалог українським батькам на чужині. Рівнож не подано повного імені проф. д-ра Леоніда Білецького, як теж Юрія Тиса (докін. "Про славного королевича Гаральда Сміливого") і пропущено ім'я авторки допису п. н. "Вітай, весно!" — Марії Павлишин. Усіх, кого поминено, якнайсердечніше перепрошуємо, а в майбутньому звертати будемо на ті речі належну увагу.

За редакцію "Рідної Школи"
д-р Василь Луців

ПЕРША УКРАЇНЬКА МОЛОЧАРНЯ В ТОРОНТІ ROGERS DAIRY LTD.

доставляє

ДО ДОМІВ, КРАМНИЦЬ, РЕСТОРАНІВ, ПЕКАРЕНЬ і т. п. високоякісне молоко, різнопроцентову сметанку, а зокрема молочні вироби на європейський спосіб.

Все те виробляємо під досвідченим проводом інж. А. Палія.

459 Rogers Road

Toronto, Ont.

RO 9-7193

Олена Пчілка

Українське селянське малювання на стінах

(Доповідь відчитана на засіданні Етнографічної Комісії УАН 7. X. 1925 р.)

(Передруковано з незначними пропущеннями)

Українська народна орнаментика, оздоблювання, в більшій, або в меншій мірі, всяких речей щоденного побуту, давно вже привернула до себе увагу наших етнографів. Поле для спостережень було з давен дуже широке: на Україні бо скрізь орнаментується різним способом, переважно селянською рукою, і речі хатніх потреб, — посуд, усяке господарське приладдя, хоч би й така дрібна річ, як веретена, — і так само одежа, ткані вироби, тощо.

Все те не тільки привертало увагу етнографів, але й знаходило місце в друкованих етнографічних збірниках.

З цього боку найбільш пощастило вишивкам. Від 1876 р. починають виходити збірники зразків українського народнього вишивання один по одному аж по наші дні.

Виходило й багато листівок з барвистими взірцями.

Були збірники мальованого посуду, ганчарського виробу, писанок та інші.

Таким чином, українська народна орнаментика знаходила собі значну належну їй увагу в нашій етнографії.

А втім, не вважаючи на відзначене зацікавлення народнім українським мистецтвом, одна царина його (і чимала), ледве порушена в нашій етнографічній науці.

Я кажу про українське селянське малювання на стінах. Воно застається неначе б зовсім невідоме освіченому світові; може бути, є немало щирих прихильників українського народнього мистецтва, що не мали нагоди навіть довідатися про цю його парость.

Тим часом селянське малювання на стінах — досить розпросторене в кількох частинах нашої великої України. Найбільший осередок, де поширене це малювання — "краса України, Поділля", як писала наша поетеса. Ота дійсно чудова країна, що тягнеться понад Дністром та Бугом. Говоритиму здебільша про наддністрянський, могилівський повіт, як більш мені відомий; звичай розмальовувати хати зберігся почасти і в самому місті Могилеві Дністровському та в його близьких околицях.

В сусідній з Поділлям Херсонщині, в її південній смузі, теж є кутки, де тримається той же звичай. В Катеринославщині малювання печей і стін у селянських хатах таки й досі поширене, — в повітах давнього Запоріжжя, навіть під Катеринославом.

Я бачила мальовані хати в селі Лоцманській Кам'яниці, — це ж власне під самим містом Катеринославом.

Гадаю, що хатне малювання було розпросторене й на сусідній з Поділлям Волині, про що підтверджують деякі весільні пісні.

Одначе вернусь від здогаду — до речей зовсім певних.

Чи був звичай розмальовувати селянські хати розпросторений і на Волині, чи ні, це не має великої ваги, бо й те поширення його, що спостерігаємо тепер на Поділлі та в інших закутках України, являє собою цілий скарб.

На Поділлі, в згаданому могилівському повіті й в інших, де зберігся давній звичай, оздоблювати хати малюванням не тільки всередині — стіни, печі, вікна, одвірки, сволоки — а навіть і зокола: обмальовують візерунком вікна знадвору, призьби; часто оздоблюють тим же способом віконця якоїсь хижки, комірчини або й курника. Такі бувають щедрі на оздоблення подільські господині. Додаймо ж до

цього, що малювання ж брудниться і треба його від часу до часу поновляти. Яку треба мати повабу до краси, а яку жадобу її, щоб приймати, при всьому убозстві селянському, при всіх злигоднях, стільки праці й клопоту!

Малює, як є в хаті, дівчина, або молодша господиня. Іноді малюють і старі жінки.

Отже малює — жіноцтво, чи молоде, чи старе; чоловіки до тієї праці не беруться.

Справді наше жіноцтво виявило в мистецькій творчості великий хист, велику здатність: чи ж не воно склало ті прекрасні обрядові й побутові пісні, як це видно з їх змісту? Чи не воно теж виконує чудові шиті мережанки, оздобні тканини? — Мені пригадалось тепер, як, завітавши до полтавських ганчарів, до їх осередку, славетної Опішні, я побачила, що виробляють посуд на станку — чоловіки, а малюють його — жінки, дівчата.

Подільські малюнки на стінах — виконують виключно жінки-українки.

Питалась я в мальовниць, чи є у них якісь готові зразки до малювання; господині казали, що ніяких таких зразків у них немає, що малюють вони зі своєї голови, що кому "на думку спаде". Мабуть одна від одної переймають якісь приклади, міняючи їх зміст по своєму вподобанню.

Скажу дещо належне до техніки справи. За знаряддя до своєї роботи мають мальовниці — звичайні малярські щітки, більші й менші. Звуть ті саморобні пензлі — "підвійками".

Щодо фарб для свого малювання, — здебільшого досить барвистого, — то подільські майстерниці знаходять їх без великого клопоту: найперше є на Поділлію придатна до того житку різноманітна глина, — біла, жовта, всякого відтінку, від глини блідої до рудої й жовтогарячої, або й зовсім темної, є і сіра глина, й синювата, й червона. Добувають фарби й з рослин: зелену — з дереви, з листя тих колючих кущів, що дико ростуть на окопах, темно-брунатну фарбу — з лушпанок аюльських горіхів, тощо. Сажка теж іде в діло. Часто й купують фарби в краминцях: червець, синьку, купервас й інші (анілінові).

Що ж саме являють собою ті наші селянські малюнки? Який їх зміст? Звідкіля вони походять? Який стиль наслідують, чи взагалі — до якого стилю подібні? Перше ніж відповідати на ці питання, треба докладніш розглянутися в цій справі.

Що таке схожість одного стилю з іншим? Яка саме залежність може бути одного стилю від іншого?

Орнаментика, з її стилями має в основі позичання стилів в інших народів і їх одмінювання по своєму вподобанню.

Що й українська орнаментика має ознаки спільні з іншими орнаментичними стилями, то це безперечно річ; але знаходження окремих спільних елементів, особливо часток дрібних, ще не дає права назвати якісь два стилі однаковими.

Коли міркувати про те, звідкіля всявся на Україні самий звичай малювати хатні стіни, — а це почасти пояснює й зміст цього малювання, — то мабуть воно прийшло до нас із Сходу, що мав такий чин і на інші країни. Екс Орієнте Люкс! — можна сказати й тут. Говорючи стисліш можна гадати, що прийшло те малювання на Україну із Сходу мусульманського. Це й не дивно. З мусульманським світом, ближчим і дальшим, стиналися українці з давен, мали з ним взаємини і політичні, й торговельні, і військові, й просто сусідські. Отже зближення культурне, на ґрунті мистецькому, — теж мусіло бути. Щодо зближення мистецької праці жіночої, то можливість його припускається ще й спогадом про те, як багато українського жіноцтва попадало в полон у мусульманські краї, не тільки до сусідів татар, а й у дальші, в Туреччину, в Персію. І наші пісні, й певні історичні відомості говорять про те велике число наших людей, забраних у полон, продаваних на базарах кримських та азійських. Чужі люди навіть питалися у наших полонеників: та чи зостається ще у вас яка ваша людність, коли стільки ваших людей женуть так багато у полон?

Доля наших невідьниць була різна. Одні турчилились та бусурманились, а не мало того невідьника поверталось й назад, чи тим, чи іншим чином, вертаючись, привозили зі собою звичай бусурманських країн, — між іншими звичаями, чому б жінки наші не могли навчитися в полоні й чужоземного гаптування, або й малювання хатніх стін? Коли взірці були до вподоби, можна було виконувати їх і вдома, міняючи їх по своїй потребі й хистові.

Що ж бачимо в стінному малюванні українському, такому як воно є тепер на Поділля та в колишньому Запорозькому краю, на Катеринославщині?

Дещо вже сказано, тепер зведу до купи ознаки стінного малювання. При тім спинюсь і на тому, чого в ньому нема, проти інших стилів, бо й це буває за ознаку своєрідности, одмінного смаку.

1) На тих селянських наших малюваних стінах зовсім не знаходимо ніяких знаків символічности. Символи живучі й міцно тримаються думки, навіть у щоденному житті. Індійська "свастика", єгипетський лотос, перський ірис, візантійський хрест — усе ще живуть у своїх орнаментних стилях. Свастика — звана так у санскритській мові, це той прилад, перехреста з загнутими кінцями, що вживалося (подекуди й досі вживається) до витирання вогню, звичайно це вважалося колісь, у первісному побуті, за річ святоблिवу; отже зразок цей живе й в орнаментах деяких народів по цю пору. Живе той зразочок свастики і на Поділля. Цікава річ, ота дрібненька подобизна святоблिवого приладу дуже часто трапляється в подільських вишиванках: серед смужки, густо зашитої чорними, або червоними нитками, — побачите раз-у-раз отой хрест, з кінцями — загнутими в одні бік; однак у подільському малюванні — тієї "свастики" зовсім не буває, як і ніяких інших святоблिवих символів. Геометричних візерунків, таких, як дуже часто бувають у подільських вишивках (виконаних переважно низинкою), взагалі не буває у подільському малюванні.

2) Не вживає подільське малювання на стінах — і постатів звірчих, взагалі живих сотворінь. Інколи трапляються намальовані маленькі стилізовані "голубці", "півники", немов би тільки на додачу до квітчастого малюнку. З цього погляду взагалі український орнамент дуже відмінний напр. від орнаменту московського, що так любить увяляти й велике число "півнів", і людей, і звірів; усе те досить фантастичне (й невідале), перемішане як небудь з орнаментними рослинними частками. Український орнамент — повздержніший, немов боїчесь дати постать невідалу, не важиться братися за більші теми з постатями живих сотворінь.

Отже найбільш вживається в стінному українському малюванню — орнамент рослинний. Квітки, листя, гілячки, цілі сплети з квіток, гілячок, цілі китиці рослинних частин, у вільному, іноді химерному поєднанню. Важко увявити, скільки того є в показнішій малюваній подільській хаті: узеньким, простеньким візерунком обведені вікна, кругом поза лутками, на чільній стіні, на покуті, нижче полиці з образами, — великий малюнок, зложистої суцільної композиції, над полом — теж великий малюнок, неначе килимок над постіллям, далі піч — вся в малюванні, спереду й з боку, й по заламах угорі. Двері теж обмальовані поза одвірком; біля мисника — знов малювання, по сволоку — в'ються "хмелики". Часто буває, що подекуди помальовано й долівку: біля стола й перед полом — неначе бережки простелених килимців. В тім малюванні хата — як писанка, як штучна скаринька. Усе те цвіте, вабить око і своєвидими, розмаїтими планами малюнків і барвами, живими, але не занадто перістими; а сволки, з білими хмеликами на ясиоблакитному тлі немов леліють ніжними шитими мережками.

Своїм замилуванням мало не виключно в темах рослинних — український орнамент подібний до перського, що теж кохається найбільше в композиціях рослинних. Звичайно, орнаменти мечетів і царських палаців розвинуті штучніше, ніж наші селянські, вони оздоблені позолотою й т. і., але перські орнаменти занадто густі, бо кожна ділянка стіни опрацьована дуже дрібно, барви здебільша темні; в цілому орнамент перський — виходить суворий, неначе пригнічує глядача.

Веселіший орнамент — турецький і татарський: він прозоріший по малюнку, має й барви ясніші. Отже в цілому — лагідніший і, з цього погляду, більш схожий на наш.

Стіне малювання я бачила в Криму тільки в Бахчисараю, в ханській будинку. Палац той був тоді (в 90-их роках м. в.) вже зовсім обдертий, — не було ніякого посуду, ані якоїсь хатньої обстановки, у великій світлиці ханській, для колишніх зборів, стояли тільки попід стінами, дерев'яні вузькі лави, — теж обдерті: по невеличких позоставших клаптях видно було, що лави ті були колись оббиті шовковим адамашком, гарним, квітчастим... Цілим зосталося від давних часів тільки малювання на стінах, переважно вгорі коло дверей: гнучкі візерунки виділилися на білій стіні, легкі, прозорі. Були вони й у внутрішніх покоях, десь ніби по куточках. Може їх було колись більше, та потім затиньковано, — не відомо. Ті ж малюнки, що зосталися, були рослинного типу, — такі можна сказати, схожі на наше стінне малювання, хоч деякі закруті були якісь одмінні.

Гадаючи, що наше стінне малювання є відгомін мистецтва східнього, взяло від нього своє найглибше коріння, маю подати все ж і ту відомість, що звичай малювати хатні стіни ведеться теж і на Заході слов'янщини, власне в чехів (на Моравію) і у словаків. Отже можна подумати ще й так, що звичай малювати хати перейшов до нас звідти, бо взаємни з Заходом, власне через західних слов'ян і впливи західньої культури на Україну були теж доволі значні. Однак можливий і такий погляд, що і в давній культурі західне прадавнє коріння теж було — східне (чи не через Україну, В. Л.), отже і вся слов'янщина підлягала у свій час впливам культури й звичаїв — східних.

Вся справа ще потребує більшого збирання фактів і взагалі ширшого розгляду.

У всякому разі, визнаючи вагу й самого походження стінного малювання на Україні, але приглядаючись, яке воно є тепер, можна сказати, що й ця парость нашого народнього мистецтва визначається своїми власними прикметами, живе своїм особистим життям, відбиває свої національні властивості, творячи свій національний орнаментний стиль.

Можна з певністю думати, що коли б наші артисти-малюрі зазізналися з українським народнім оздобленням стін, то знайшли б у йому чимало чогось придатного для себе, — чи в своєрідному змісті мальовничих композицій, чи в опрацюванню подробиць, або й в доборі та поєднанню барв.

Я вірю в те, що наша культура, як і давиш, може йти не тільки зверху вниз, а й знизу вгору!

Київ, 1929.

НАРОДНІ ПОСЛОВИЦІ:

На світі все знайдеш — крім батька-матері.

Бджілки без матки — пропащі дітки.

При сонці тепло, а при матері добре.

Як Бог до людей, так батько до дітей.

Мати б'ючи гладить, а чужа гладячи, б'є.

Микола Верес

1922

У К Р А І Н А

Україна... Сім літер простих
Зовсім ніби звичайного слова,
Але скільки заховано в них
Незрівнянних краси і обивон!
Скільки слави в скрижальях сторіч,
Залітає далеко-далеко:
Україна. Лежить обабіч
Край шляху із варягів у греки.

Україна — це сонця розлив,
Дальнегірного неба кришталі,
Це колосся тяжіюче нив
І озера пахучих конвалій.
Це гаї, сіножосі і сад,
Повінь трав і діброви дрімучі,
Україна — це легіт левад,
Це каштани на київських кручах.

Україна — це свіжість долин
І трембіти карпатського плаю,
Це живучої провесни дзвін,
Це широт перегуки безкраїх.
Це величність Славути-ріки,
Бурхнів чорноморських розгони,
Україна... Це ж простір який
Від сріблястого Сяну до Дону!

Україна — це струни бандур,
Це полет вічно юної пісні,
Славить нею Дніпро-грубадур
Крізь віки імена громозвісні,
Оповиту у німб свєзизни
Володимира-князя державу,
Україна... Це ж Ольги чини,
Це хоробрість дружини Святослава.

Україна — це степ, журавлі,
Байдаки, запоріжжя, гетьмани,
Це палких богунівців шаблі,
Це походи Мазепи й Богдана,
Це тужавість м'язистих долонь,
Що за плуг і за меч беруть гірко,
Україна — це вічний огонь,
Це Петлюра, Євген і Чупринка!

Україна... велична була,
Та сьогодні жаллива руїна,
Застелила червона імла
Кожну ниву її і долину.
А на плечі — удар нагая
І наведена лють революверів...
Україно, де вільність твоя,
Чом до неї зачинені двері?...

Україна... Сім літер простих
Зовсім ніби звичайного слова,
Але скільки заховано в них
Героїзму, посвати і крові!...
Скільки гніву в поліських дубах,
Скільки пімсти в карпатських смереках!
Україно, тернистий той шлях,
Що веде із варягів у греки...

Україно! Вітчизно моя!...
І п'ястук затискає погрозу...
То нічого, що сьвст нагая,
Що прокльони, багнети і сльози!
То нічого, що в лоні твоїм
Все нові виростають могили...
Україно! Збудуєм свій дім,
Свою правду, і волю і силу!

Гей, вставай на зазвнність кличів
Жовтих вод, Конотопу й Полтави,
Підноси, Україно, мечі,
За життя, за народ, за державу!
Бий! Рубай! Щоб зі Сяну по Дін
Вікового позбутись балаясту,
Щоб зрости, наче скеля з руїн
І ніколи, ніколи не впасти!

"Найважливішим завданням народньої школи є виховати повновартного, свідомого і характерного українського громадянина, що для добра своєї нації працював би постійно, систематично і витривало, а на випадок потреби був би готовий до найвищої посвяти". Іван Герасимович

Україна — наша рідна земля...

*"Розкішний край — убогі села,
Це ти мій краю чарівний!"*

Г. Чупринка

Чудова українська земля, спогад про яку змушує сильніше битися кожне українське серце, а в одного з найбільших сучасних наших поетів — Є. Маланюка, викликав такі слова: "Де ж знайдем ми за тебе кращу, з серцем повним тобою вщерть?" Ця, наша рідна земля, ця єдина, справді рідна українцям земля, — люба нам. Нам подобаються її розкішні краєвиди, гори, вкриті темними лісами, і широкі, розлогі степи, морські узбережжя й великі повноводні ріки, подобається тому, хто має українське серце й душу більше за всі міста світу красунь-Київ, милі серцю наші міста й містечка, села й хутори з їхніми людьми, побутом, звичаями, стародавньою культурою, мріями та віруваннями...

Чи вона, земля наша рідна, справді є найкраща країна світу?

Відповідь зайва, бо це немає жодного значення! Любимо те, що серцю миле, а не те, що "найкраще" згідно з оцінкою знавців.

Любимо нашу Україну тому, що вона наша рідна земля, що сотні й сотні літ на ній жили, боролись за неї з ворогами наші предки, боронячи її своїми грудьми. Вони прикрашали її, упорядковували її, живлячись її плодами, вирощували наступні покоління. Кожна п'ядь цієї землі полита українською кров'ю, потом і слізьми. Кожний клаптик цієї землі був свідком щастя й горя, сліз і сміху наших дідів та прадідів. Ця земля давала життя нашим предкам, а наші предки дали життя нам. Ми завдячуємо нашому народові та нашій землі само своє існування, не залежно від того, де перебуваємо нині самі.

Нарешті наше життя, дитячі літа — все зв'язане з нашою Україною. Ця любов до рідної землі виросла в нас і вросла в наше серце. І ця любов є те "святе", що робить нас кращими, що може допомогти нам усвідомити свої помилки й гріхи, та знайти шлях, яким треба йти, щоб ми не були паріями між народами й щоб знову наша земля, як за прадідів, стала не лише справді нашою, але й славною на весь світ землею великого народу.

Однак, самої любови до рідної землі мало! Треба хоч трохи знати ту нашу землю, знати, чого варта, ця, як казав Шевченко, "наша — не своя земля". І треба зробити все, від нас залежне, щоб вона швидше стала нашою власною землею, яка б вирощувала майбутні покоління та давала вічний спочинок тим, котрі чесно виконали свій обов'язок перед Богом і нащадками.

Дітройт, травень 1958

*Дав Бог синочка, дав і дубочка.
Батько надбав горбом, а син продбав горлом.
Дав Бог батька, що й рідного сина не слухає.
Тужить син за батьком — що мало грошей залишив.*

Мені так соромно . . .

— Марнієш на очах, Дарцю, я вже говорила таткові сьогодні, що треба буде з тобою до лікаря поїхати...

Дарка спопеліла: священник із-за ґрат сповідальниці і лікар це були дві особи, яким навіть на страшному суді треба визнати правду. Краще, вже стокроть краще скоритись перед бабцею, як перед зовсім чужою людиною. Але як? Як заговорити про цей страшний сором, що впав на їх дім?

— Бабцю... — затялася — бабцю... я бабці хочу щось сказати... тільки мені так соромно. Так страшенно... — але не докінчила, бо сльози, не дождаючи дозволу, затопили у горлі дальші признання.

Потім обняла бабцю за шию і з затуленими повіками, червона, аж спітніла, викинула поза фіртку серця:

— Бабця знає... матуся буде мати дитину... я знаю, як дитина береться... і мені так соромно, що мамця... Мені жити не хочеться... як подумаю... що люди собі про маму подумують...

— Може інакше думала, а інакше сказала, але бабуся добре зрозуміла, бо тільки руки заломила. Дарка відразу зрозуміла, що згубила себе на віки. Бабця вийшла з кімнати, залишаючи Дарку саму на ліжку без одного доброго, чи навіть злого слова. Дарка лежала горілиць на софі й ждала, що мало зараз надійти. Була приготована, що влетить тут мама, тато, бабуся, служба, сусіди, зробиться рух, зачнуть її проклинати, виженуть з хати, з села навіть... Та — тепер було Дарусі чогось так дуже "все одно". Лежала, як мрець, що жде тільки, щоб уже раз зачинили віко труни, бо могили однаково не оминуть йому. Коли кланцнула клямка, Дарка зложила швиденько навхрест руки на грудях і помолилася ще:

— Ісусе, зроби так, щоб я заснула тепер і більше не прокинулася.

— Дарко!... Дарцю!... — це був мамин голос.

— Боже, — скавуло щось у Дарці. — Боже, мама теж плаче... — І в ту ж мить, наче зійшло на неї якесь світло, що огріло й осяло, розпорошуючи своїм блиском усі сумніви, всі врази, всі жалі й гніви. Наче золоті ворота відчинились перед Даркою і вона враз з мамою ступила по той бік щастя й радості. Такої радості, що аж серце тане від неї.

— Дитино моя... — захлипала мама і взяла Дарку так в обійми, як колись, коли вона ще справді була малою дитиною.

— Дитино моя... моя бідна дитино... що за непорозуміння... — цілувала й плакала мама...

Але коли б навіть тепер мама ані словечком не відзивалась, коли б навіть вийшла тепер з хати й більше не вернулася, то й так уже все прощене й забуте. Бо любов, велика, надлюдська любов прорвала нагло всі греблі в Дарчинім серці й гатила через усі коридори серця як весняна повінь. Потім лежали притулені одна до одної на мокрій від сліз подушці, а мама говорила:

— А ти знаєш, чому ти народилася? Ану, чи знаєш?... Ану? Бачиш — не знаєш. То мама тобі скаже: тому, що мамуся з батечком любилися... любилися і хотіли мати таку, в сам раз таку дівчинку, як ти... А ти

тепер, як татко з мамусею хочуть, щоб тобі не було скучно самій, щоб ти мала з ким жити, як ми повмираємо... тепер, як хочемо подарувати тобі маленького хлопчика... ти береш і плачеш... І чи не смішно, Дарухо? Дарухо, а ти не хотіла б мати маленького братчика? Такого пузатенького, з кучерявою голівкою, що бігав би за тобою, як та чубатенька курочка, що була в нас і на кожну річ питався б: — Дядя (бож він не зможе так виразно відразу говорити), а тьо, а тьо? а тьо? — Правда, що хотіла б, щоб був у нас такий малий карапузик? Ага, смієшся? Значить ти хочеш те саме, що мамуся і татко? Ага, зловилася тепер, пташка!

— А тепер подумай, дитинко, ти вже в мами панна з четвертої гімназійної, подумай, як виглядав би за сто років світ... якби ані одна мама не вродила дитини? Знаєш що тоді сталося б? Світ вигинув би! Аджеж, як ти виростеш, то теж будеш мати дитинку... а мамуся буде кликати її внучкою... а твоя дитина буде теж мати дитинку... і так будемо жити всі навіть тоді, як нас на кладовищі закопають...

— Тепер скажи матусі в очі, замість плакати по кутках: ще гніваєшся на мамусю? Ну?

Дарка трималася обіруч маминої шиї й визнавала щиро як на сповіді:

— Ні, мамусю, ні... і ніколи... ніколи... вже того в мене не буде...

Тоді ввійшов татко до кімнати й спитав:

— Де мої ластівки діваються?... — хоч мусів вже від бабусі довідатися, що Дарка з мамою саме тут. Потім, якби відгадав, що так буде найкраще, сів між Даркою й мамусею. Однією рукою обняв матусину, другою Дарусину шию. Заколихував обидвох, цілував одну, то другу на переміну і знову колихав.

Це був один з тих вечорів у родині, що так рідко трапляються, як перла в морі: можна інколи ціле життя витратити на розшуки і не мати такого вечора в житті. Мама хотіла конечно щось зробити добре для Дарки. Сміялася, що Дарка мусить скористати ще з тієї нагоди, заки вона ще одначка в родині. Тому мама пішла по конфітури з морель, для Дарки. Дарка мала їсти й запивати водою скільки душа забажає.

Як залишилися самі з батьком, він узяв Дарку на руки, підніс (хоч із Дарки вже тягар собі!) вгору й поцілував в самі уста раз і другий. Тоді прийшло чомусь Дарці на думку, що, можливо, татка так само тужив за тим поцілунком, як і вона... Можливо, так само не мав сміливости, а може... може просто соромився... як мужчина... признатися, що аж так любить свою доню?

І раптом видалося, що з неба, а може тільки з тієї ясности в душі, злетів янгол і розбив крильцем перегороду між татком і Даркою, що стільки років ділила їх одне від одного.

Дарка закинула татові руки на шию, притулилася щільно до його лиця і сказала голосно, щоб і янгол з білим крилом міг почути й тішитися разом із ними:

— Мій татусенько..., мій золотий татусенько...

(Уривок із твору І. Вільде — "Метелики на шпильках", виданого у Львові 1936 р.).

Про що розказало мені місячне сяйво

Багаття тим часом догоріло. Тільки купка зотлілого попелу залишилась на його місці. Місяць стояв на небі блискучою тарілкою й розливав біле сяйво над краєвидом, що простягався перед мною, як казковий сон. Довкола була глибока, сонна тиша. Тільки вітер від ставу шелестів між деревами, і від часу до часу чувся полохливий шелест між листям. Ніч не повітря було чудово чисте, а гострий запах живиці, бальзамічних со-сон і кедрів ще виразніше підкреслював цю чистоту.

Недалеко від мене, на дні ставка видра працювала, будуючи своє житло. Звісно, я цього бачити не міг, бо звичайно чиста вода була тепер скаламучена вигрібаною з дна землею. Але саме це, та й голова видри, що часом виринала над поверхню води, щоб захопити повітря, свідчило про те, що тут твориться майстерне діло.

Запаадливе звірятко заходилося вже десь коло копання комори або принаймні підвалів. Намул і м'який пісок використає воно, щоб збудувати свого роду греблю довкола нори. Так створиться заглибина, де вода буде глибока, як на інших місцях, отже не замерзне в зимку. Це дуже важливо, бо підвал становитиме доступ до хати. Звідси зробить воно тунель на берег, а звідти скісно вгору на суходіл, на високе місце, щоб під час весняної повені вода не добралася до хати. Там вигребе воно собі вигідну печеру з виходом на двір та вистелить м'яке ліжко з трави. А потім виріє з комори другий тунель до найглибшого місця ставка, де можна знайти воду і найлютішої зими, хоч як глибоко замерзне став. — Важка робота це — риття тунелю! Але буде ще й важча. Треба ще попідгризати при корені товсті очеретини і принести на будівлю, щоб закріпити стіни комори. Хай тоді прийде хвиля і поспробує змести будівлю! Вона ви-держить натиск. На деяких місцях видра дійшла уже до поверхні, бо раз побачив я, як вона стала лише по коліна в воді, наверху будівлі, щоб відпочити.

Але вона не помітила великої вухатої сови, що, тихо ворущачи крилами, як мара літала позад неї понад деревами. Вона проспала день у густому листі якогось дерева. Мабуть, попередніми вечорами вона помітила вже видру коло роботи і вичікувала терпляче того часу, коли будівля піднесеться понад поверхню води і можна буде, притьмом злетівши з повітря, схопити запаадливого робітника гострими кігтями за його лискуче, червоно-руде тільце.

Ні, видра не бачила тіні, що там понад верхів'ям дерев зловісно пересунулась і, саме її виглядаючи, стріляла вниз жовтосяйними очима. Але заслава доля захистила її, щоб вона не стала жертвою кровожерного ворога; поки ще сова змогла наблизитись до неї, поринула вона знову у воду, щоб кінчати свою роботу.

Збудувавши підвалини, треба буде приступити до надбудови; а вона мусить бути дуже міцна й безпечна від ворогів. Аж тоді можна буде подумати про затишок. Стіни треба буде зробити такі товсті, щоб крізь них не пробирався холод. Зверху надбудова виглядатиме, як величенька купа дерну. Це й буде, власне, купа дерну, але кожен шматок буде сплетений один з одним, а всі дірки будуть замазані глеєм і намулом.

Мій зір притягнуло легке шамотіння на одному дереві недалеко, праворуч від мене.

Наче білка скакала по дереву. Але білки вже давно спали. Раптом побачив я якусь темну тінь. Вона застрибала і знову зникла з моїх очей. Але не надовго; за хвилину з'явилась на іншому дереві. Згори вниз, з одного дерева на друге, як привид, погналась вона через зрубані дерева, через щось й чагарник, часом наче скам'яніла, задержуючись на хвилину, коли щось підозріле притягало її увагу. Швидко я догадався, що це була куниця.

Вона знову знялася на дерево. Там на одній гіляці сиділо з десяток куріпок. Через хвилину одна з них упала вниз із підгризеним горлом, і поки впала на землю, злетіло ще дві, а решта з жахливим криком здійнялись у повітря. Це не було геройство, ані навіть спорт, бо куріпки дуже довірливі. У індійців є поговорка, що на куріпок не слід витрачати кулі; їх можна збивати з дерева ломакою, інші відсунуться на бік, щоб дати вбитій місце, як вона падатиме вниз.

Але що кровожерлій тварині до спорту й героїства? Запах гарячої крові п'янив куницю. Усі хижацькі інстинкти її садистичної вдачі прокинулись. Не звертаючи жодної уваги на тих трьох, що знялись у повітря, куниця блискавкою кинулася вниз деревом і, ледве торкнувшись землі, прискочила до трьох замордованих, розриваючи їх із задоволенням муркотінням на шматки, щоб похлептати трохи гарячої крові. Нащо здались їй шматки живого ще м'яса? — Знищити життя! — Це вабило її, ось що становило принаду її життя! Тремтіння нещасної жертви під гостримі зубами, лоскотливе почуття на всьому тілі від запаху гарячої крові!

І знову поскакала куниця по землі. Її блискучі, гарячожовті груди блистіли в місячному сяйві наче золото. Стій! Зненацька, наче закам'янівши, присіла вона на задні лани, непорушна, струнка, прекрасна — ця безчесна тварина.

Навряд могла вона мене бачити з свого місця, але хоч вітер віяв до мене, мусіла почути якийсь необережний мій рух.

Через хвилину гналась вона вже знову зручними скоками по зваленому в траву дереву і, добігши до половини, знову зупинилася непорушно, наче нічна примара, і витягнула пласку гадюкувату голову на довгій шиї. Потім кількома могутніми скоками заховалась в ягіднику, щоб за хвилину знову з'явитися з гофером (різновид хом'яка), що жалібно квікав в її гострих зубах. Скік убік, і другий закувікав різко — й замовк.

Два гофери. Три куріпки. Замовкли, загинули тільки на те, щоб тіло стрункого, бурого, розпутного, але прекрасного створіння на коротку хвилину могло заспокоїти свою демонську кровожерність.

А проте, кровожерність гарного демона ще не заспокоїлась!

Куниця зникла в гущавині лозняка, але притьмом знову появилась на високому дереві, вкритому силою силенною щілин і дірок. В одну з цих дірок вона залізла так швидко, що поки я відшукав те місце, де вона заховалась, вона знову уже виринула з шімпонком (різновид білки) у зубах, встигнувши вже розчавити йому голову.

На хвилину застигла, розкошуючи передсмертними судорогами нещасної жертви, потім байдуже кинула її, шугнула вниз деревом і кількома, як блискавка, швидкими стрибками пропала в кущах. Одночасно

по той бік кущів скоками в два три метри завдовжки, швидше як миг ока вискочив трусик. Але за ним вже слідувала куниця, легко як пір'їнка летячи через траву.

Трусик був у нестямі від жаху. Він намагався рятуватися стрибками набоки, але це тільки на руку було для погоні за ним. Холоднокровно, враховуючи свої рухи, певна своєї переваги, використовуючи собі на користь усі хитрощі нещасної тварини, застукала куниця трусика на березі ставка. Рятунку не було. Я вхопив уже рушницю, щоб навчити розуму цю прекрасну злюку, коли трусик зо страху скочив у воду. Хоч трусик чудові пливачи, та у воду йдуть вони лише в крайній потребі. Також цей трусик, хоч може вперше за своє життя потрапив у цю незвичну для себе стихію, бадьоро, наче б це був його найприродніший спосіб пересування, плив до протилежного берега.

А що ж з куницею? Я ладен був присягнутись, що вона знизала плечима, стоячи на березі й дивлячись услід трусикові. Плисти за ним? Навіщо? Нащо мочити собі хутро, неприємно вражати свою шкіру? Адже вона зовсім не була голодна. Замість давно піти спати, вона товклася пізнього вечора лише тому, щоб похлептати трохи крові, свіжої, гарячої, лоскотливої.

Проте, вона стояла й дивилась услід за трусиком, наче трохи збен-тежена; вона бачила, як трусик доплив другого берега, вибіг схилом на гору й зненацька заховався в нору під кущем шипшини. Я не сумнівався, що це був вхід до покиненої нори борсука. Будова нори вказувала на це. Втеча трусика туди свідчила про його цілковиту розгубленість, бо з цього берега могла куниця добре бачити, куди він заховався, і ніщо не перешкоджувало їй обійти став, перескочити потік і заскочити його в норі, звідки йому неможливо було ні втекти, ні оборонятися. Там вона застукала б, очевидно, не тільки його одного, але й цілу його сім'ю.

Ця думка прийшла, мабуть, і куниці до голови, бо, ледве трусик сховався в норі, вона кинулась легкими, гнучкими скоками вздовж берега найкоротшою дорогою, щоб обійти став.

Але її проклятушому плянові не судилось здійснитись.

Я прицілювся з рушниці, щоб пострілити її шахрайський мозок, коли вона спробує залізти в нору.

Тимчасом недалеко від того місця, де я слідував за роботою видри, трапилась інша пригода. Вона вийшла була, мабуть, на хвилину на поверхню води, щоб відпочити на краю своєї будівлі й набрати повітря, і тоді пощастило сові, що чигала на свою жертву, схопити її у свої пазурі.

Тоненький, різкий квік, видушений переляком і болем, притягнув мою увагу. Я побачив, як сова летіла понад водою, держачи в пазурах свою важку здобич. Але вона не гаразд схопила її, тимто важко було держати. Замість схопити видру за попереk і в'ясти пазурі в м'які боки, як це звичайно робиться, сова захопила шкіру коло хвоста, мабуть тому, що видра пробувала в останню хвилину поринути у воду. Отже нещасна жертва висіла головою вниз, роздираючи нічну тишу жалібним квіком.

Це був великий, важкий примірник свого роду, і хоч сова, очевидно-ки, докладала всіх сил своїх крил, їй було неможливо летіти над самою водою. Крім того видра утратила під час важкої роботи останніх днів усе своє сало, що звичайно в цю пору буває в них, тимто шкіра слабо дер-

жалася на тілі, і пазурі сови не могли вчепитися за м'ясо. Сильніше схопити жертву в повітрі було неможливо. Це й примусило сову поволі тягнути свій важкий тягар до берега.

Видра знала, що коли сові це вдасться, вона пропаде. Тимто вона тріпалася, звивалася й корчилася, щоб вирватися з цих невможливих пазурів і скочити в воду. Це їй наполовину вдалося, бо одна лапа сови вирвалася із шкури і не могла знову її знайти, дарма, що сова завзято біла нею в повітрі. Ще хвилина, і друга лапа випустить шкіру. І справді так сталося, але запізно для видри, бо вони летіли вже над суходолом, по той бік ставка.

Це трапилося саме в цю хвилину, коли трусик сховався в норі під шипшиною. Видра мусіла помітити це, бо було це не далі, як десять кроків від неї. Хоч які грубі й незграбні видри, але вони можуть бути дуже меткі, коли цього вимагають обставини. Отже ледве впавши на землю, кинулась притьмом до цієї норі.

Проте, вона не допала б її, бо її ворог був моторніший, коли б саме тоді куниця в погоні за трусиком не підбігла була до норі. Було виключене, щоб вона дозволила собі схопити таку цінну здобич. Крім того сова добре знала, з ким має діло, бо вже нераз бачила куницю смерком на її грабіжницьких походах в їхньому спільному районі. Вона з жахом зміркувала, що й сама вона могла стати жертвою куниці і не зважилась ні одну хвилину наражати своє життя. Ненависно й люто засичавши, знялася вона, не торкнувшись навіть землі, в повітря і, залопотівши кілька раз крильми, полетіла в недалекі кущі; може там знайдеться для її незадоволеного апетиту яка небачна миша або дурний гофер.

Куниця зупинилась на хвилину, дивлячись услід сові. Їй і на думку не спало гонити за недосяжним. На що їй ликуватого товстого совиного м'яса, коли кілька кроків від неї подвійна, найкраща здобич?

Вона ладна була зараз же здійснити свій намір, але трапилася несподівана перешкода. Ледве влізши в нору, вона вискочила з неї назад, сіла на задні лапи й люто почала сичати. Місяць досить ясно освітлював цю сцену, і я побачив, що викликало цю негмаовну лютість. Куниця заступила вхід, готова обороняти його власним життям.

Мені здавалося, що я бачив, як вона розтулила губи і вищирила гострі, жовті зуби, готові до бою. Вона розважливо залишилася на своєму становищі, а напасниця почала, як шалена, нетерпляче танцювати перед норою, шукаючи нагоди вскочити повз куницю до норі; адже за цією несподіваною живою барикадою було, мабуть, з півдесятка трусиків.

Куниця не баязлива, і надворі видрі було б непереливки. Вона не вагалась би напасти на неї і миттю схопити гострими зубами за бік або живіт. Але видра заповнила цілий отвір, і хоч куниця кілька разів з лютої зважувалася на напад, але завжди знову відступала назад перед загрозливо відкритими, до смертельного бою готовими зубами.

Тіло видри було цілком захищено, і двічі задумана спроба заїхати їй під голову і схопити за горлянку, мабуть закінчилась для неї дуже сумно, бо вона більше не зважувалась її повторити. Зате вертілась вона перед норою то сюди, то туди, нишпорила в дереві, що лежало поблизу, ще раз станула перед норою, люто сичучи, а потім шугнула в групу кущів, але тільки на те, щоб далеко, на іншому місці, знову виринути, так, що я спочатку гадав, ніби це інша куниця.

3-тя Конференція Об'єднання Українських Педагогів Канади

Дня 30 серпня ц. р. у Торонті, в залі Українського Народного Дому (при вул. Липпінкат) ОУПК відбуватиме свою 3-тю педагогічну конференцію. У її програмі розгляд систем навчання та виховання у різних країнах світу, аналіз сучасного стану навчальних програм наших Рідних Шкіл в країнах нового поселення та напрямні навчання і виховання у цих же школах. До виготовлення доповідей запрошені прелегенти, що проживають у цих країнах. Крім учительства Канади участь у Конференції візьмуть також педагоги з Америки, не тільки як учасники, але й як доповідачі.

Наше українське шкільництво у країнах нового поселення ставить тільки перші кроки, дарма, що історія його сягає поважний шмат часу взад. Не мало воно донедавна ані продуманих програм, ані проводу, ані взагалі не було оформлене в жодну систему. Коли сьогодні у світі стільки уваги присвячується питанням освіти, виховання, питанню молодого покоління, коли за ідейне обличчя цього покоління йде така завзята боротьба, українська суспільність особливо повинна бути чуйна на цю справу. На всіх просторах нашої батьківщини дітвора та молодь виховується у системі комуністичного шкільництва, тільки дуже малий відсоток її перебуває у вільному світі, зазначаючи впливу різних чужих нам та нашим національним потребам виховних та навчальних систем. Нам потрібне своє рідне народне виховання. Тому й не випадкове, що у програмі нашої Конференції обговорення різних шкільних систем. Вивчивши їх, зможемо зрозуміти пекучу потребу випрацювання власної педагогічної та психологічної

теорій, створення кадрів своїх учителів, виготовлення для них добрих, українських за змістом та за ідейними настановами підручників. Знайдення правильних шляхів нашого шкільництва — це питання нашого майбутнього, питання нашої спроможности повнити повнити службу супроти батьківщини в майбутньому. З сьогоднішніх учнів Рідних Шкіл, що дуже часто вже нині сповняють роль малих амбасадорів української справи у своїх дитячих середовищах, виростають майбутні провідники цілого культурного та політичного життя української спільноти на еміграції. Але, щоб з наших теперішніх дітей вирости майбутні провідники, нам треба знайти шляхи для виховання у молоді уравильного українського світогляду.

У зв'язку із Конференцією кілька побажань до громадянства, до батьків шкільної дітвори передовсім. Конференції, доповіді, статті на виховні теми, що їх готувить ОУП, призначені не тільки для учителів-фахівців, але для батьків. Нам треба виробити громадську думку у справі виховання, треба нам ясно окреслених напрямних виховання, його остаточної мети, метод, вимог, засобів. Щойно на цьому вкорениться самостійний розвиток нашого національного виховання, що дасть запоріжжю успішности праці педагогів. Справжн ювиховну силу буде мати праця Рідних Шкіл тільки тоді, коли вона буде пов'язана із громадською думкою, коли разом з нею буде прогресувати, коли громадянство буде живо цікавитися вихованням як найбільшою нашою сучасною проблемою. Тому громадський та батьківський обов'я-

В цю хвилину вона, мабуть, звітрила мене, хоч лише слабо й непевно. Ще й тепер вона не могла мене бачити, бо я сидів у тіні великих скель, що з цього боку мене цілком заслоняли. Але, мабуть, повітря донесло до неї щось незвичайне й підозріле, бо на одну мить вона знову сіла на задні лапки, красива й дика, повертаючи свою гарячожовту шию і маленький темнобурий носик то сюди, то туди. Раптом зникла вона, як нічна примара, не знати куди.
(Переклад з німецького)

зок не кінчиться на тому, щоб післати дитину до школи. Треба брати участь у всіх формах діяльності ОУП нарівні з учителями. Педагоги відокремлено не прокладуть шляхів виховання у майбутнє. Система рідного шкільництва, що над нею працюватиме Конференція та ОУП, хоч би як досконало вона бу-

ла подумана, якщо не вийде вона з громадського переконання, виявиться безсильною і не буде діяти ні на особистий характер молодих людей, ані на загальну спільноту. То ж сподіваємося участі у Конференції не тільки учительства, але й батьків та всіх, кому не байдужі громадські справи.

Мгр. Ол. Копач

Зі шкільного життя на курсі українознавства ім. Гр. Сковороди

Дещо зі шкільного життя на курсі укр ім. Гр. Сковороди

У журналі "Рідна Школа" з травня цього року, на сторінці 25-ій, під заголовком "Молоде перо", видруковано було два малі дописи учениць четвертого року Курсу Українознавства ім. Гр. Сковороди.

Обі ці учениці належать до Літературного Клубу нашого Курсу. Зорганізований з початком шкільного року на основі добровільності, охопив він 17 постійних членів. Президія, зложена з трьох членів: голови, секретаря і заступника, студенти п'ятого року, виголовила план праці на цілий рік і здійснивала його послідовно.

До цікавіших тем, що ввійшли до програми зайнять, належали модерна музика та її вплив, важливість творчості Т. Шевченка для нас, українська молодь у Канаді в порівнанні з іншою молоддю, справа спільних юнацьких таборів, вибрана книжка (дискусія) і т. п. А врешті й праця над виготовленням преси Курсу на шкільний рік 197/58.

Деякі теми притягали увагу більшої кількості учнів Курсу і вони брали участь у сходинах Клубу та включалися у дискусію. Бувало, що ці дебати і дискусії ставали дуже гарячі, але гарна форма завжди зберегалася.

Цього року Клуб, хоч і літературний, не брав до уваги виключно літературних тем. Ставив радше на першому місці зацікавлення молоді, пов'язані з їхнім життям. Це тільки початок. Та все таки студенти Курсу мають можливість виявляти свою ініціативу, самодіяльність і глибше зацікавлення літературою. Спроби власної творчості, є дуже цінні, бо розвивають і збагачують мову і здібність оформлювати в

гарній формі свої думки і переживання.

Другим осггом Курсу, вже так би сказати назовні, це протоптання нової стежки для нашої молоді, що здає кінцеві іспити в "гайскул". Згідно з канадським законом студенти "гайскул" у певних випадках можуть вибирати при maturі одну чужу мову. Цим правом користувалися до тепер в найбільшій мірі італійці. Аж цього року вперше скористали з цього українці. Студентки Курсу зголосились здавати при своїх кінцевих іспитах в "гайскул" українську мову. Не обійшлося і без певного рода перешкод, бо деякі учителі "радили" не вибирати цієї, мовляв, "непригожої" у Канаді мови. Та старання наших студенток закінчилися успіхом. Іспит з української мови перевів д-р Ю. Луцький, проф. Торонтонського Університету. Високі оцінки, бо 85% і 95% з цього предмету, здобули призначення для наших студенток у їхніх школах.

Накінець можна згадати, що згідно зі своєю традицією, Курс улаштував свято М. Вовчка при участі всіх батьків і запрошених гостей з громадянства. А весною при допомозі жертвенної праці батьків гарну забаву, запрошуючи на неї два інші курси в Торонті.

Кінцева класифікація виявила не малу групу, у числі 16 студентів з найвищими оцінками в усіх предметах навчання, не включаючи в це число студентів 5-го року, що з певних причин здають кінцевий іспит на початку липня.

Курси Українознавства, а під цим розуміємо середнє наше шкільництво, є доказом, що наша молодь вмє працювати над собою без особливого примусу, здобуваючи знання і свій власний світогляд. Торонто, червень 1958

Е. Д У М И Н, С-КА

Чоловічі, жіночі
і дитячі убрання.

552 Queen St. W. EM 4-4726

Toronto, Ont.

Ю Р І Й П А В И Ч

поруцає

смачні ковбаси,
шинки й вудженини

809 Queen St. W. EM 4-0658

Toronto, Ont.



1166-1188 Dundas St. W.
Toronto, Ont. LE 6-1196

"OLYMPIA"

РЕСТОРАН І ДЕЛІКАТЕСИ

Смачні страви. Добірні вудженини

484 Queen St. W. — UN. 1-0024

Toronto, Ont.

ALPHA FURNITURE CO.

Українська крамниця меблів і до-
машнього устаткування. Має на
складі всякого роду меблі, теле-
візори, радіа, холодильні й печі,
по дуже поміркованих цінах.

Уділяємо довгореч. кредиту.

735 Queen St. W. — Tel.: EM 3-9637

Toronto, Ont.

Українська Аптека Недвідських

SANITAS PHARMACY

204 Бетерст Ст. — EM 3-3746

Toronto, Ont.

Висилаємо ліки до всіх країн сві-
ту, на бажання летунською
поштою.

Загальні, дитячі і шкірні недуги

Д-р Ст. КУЧМЕНДА

312 Bathurst St. — Tel.: EM 8-3204

Toronto, Ont.

ЛЕВ ЛИТВИН

Адвокат і нотар

575 Queen St. W. — Tel.: EM 6-7040

(над "Аркою")
Toronto, Ont.

РІДНА ШКОЛА — журнал культури й виховання. Появляється раз у місяць за ви-
імком липня й серпня. Видає Об'єднання Українських Педагогів при співучасті
українського організованого вчителства у вільному світі. Ціна одного примірника
25 ц. Річна передплата: В Канаді — \$2.00, поза Канадою — \$2.50. Редагує колегія.
Відповідальний редактор: д-р В. Луців. Адреса редакції: "Ridna Schkola", 39 Indian
Rd., Toronto 3, Ont., Canada. Адреса адміністрації: Mr. E. Sklebkowych,
215 Marguaretta St., Toronto, Ont., Canada.